

ТЕРМІНИ СУЧАСНОЇ ЛЕКСИКОГРАФІЇ

Євгенія Карпіловська

Метамова в лексикографії

Метамова в лексикографії, мова опису мови (гр. *μετα* – префікс зі значенням «положення в просторі над об'єктом») – система знаків та образів (букв, цифр, фігур, символів, рисунків, предметів) для опису будови, змісту або функціонування мовних об'єктів (одиниць мови) або перебігу мовних процесів (аналіз або синтез одиниць мови чи тексту). Поняття М. спершу застосоване в математиці та формальній логіці для опису будь-яких реальних або абстрактних об'єктів, їхньої формальної і змістової будови та функціонування. У лексикографії М. використовують для представлення в словниках форми, семантики, закономірностей або особливостей творення чи вживання мовних одиниць (слів, їхніх складників або сполук). Виділяють базові та спеціальні М. До перших належать письмо (алфавіт), цифри, символи, рисунки, до других – мови, призначені для опису мовних одиниць у словнику (словниках) певного типу (див. *Тип словника*).

М. можуть бути натуральними, тобто спиратися на певну природну мову, та штучними, створеними на основі природної мови з доданням спеціальних умовних позначень та правил їхнього використання. М. в лексикографії охоплюють засоби будови мікроструктури (структури статті до окремої одиниці реєстру) та макроструктури (сукупності статей, корпусу) словника (див. *Мікроструктура і макроструктура словника*), а також будь-якого іншого зібрання мовних одиниць: індекса, словопоказчика, конкорданса, бази даних, комп'ютерної лексикографічної системи, корпусу мови, М. мікроструктури словника охоплює засоби опису окремої одиниці його реєстру, її пояснення та ілюстрування, натомість М. макроструктури словника містить засоби організації мікроструктури (окремих словникових статей) у цілісний корпус словника. Як будь-яка мова, М. в лексикографії має свій словник (сукупність засобів опису) та граматику (правила використання засобів опису).

Література: 1. Проспект тлумачного словника української мови. Київ, 1958; 2. Н. Ф. Клименко, М. М. Пещак, І. Ф. Савченко. Формалізовані основи семантичної класифікації лексики. Київ, 1982; 3. О. О. Тараненко. Новий словник української мови: концепція та принципи укладання. Київ,

1996; 4. С. І. Лендау. Словники: мистецтво та ремесло лексикографії / перекл. з англ. О. Кочерга. Київ, 2012; 5. Є. А. Карпіловська. Метамова, мова 2-го порядку // Енциклопедія Сучасної України. Київ, 2018, т. 20, с. 275–276.

Євгенія Карпіловська

Тип словника

Тип словника – сукупність спільних ознак будови, змісту та призначення словників. Т. с. визначає його *мікроструктуру* та *макроструктуру*: склад та обсяг реєстр (об'єктів опису в словнику), склад і граматику *метамови* (мови опису реєстру), джерельну базу та ілюстрації, історико-культурні та мовознавчі коментарі до статей. Т.с. як зібрання слів з реєстром (лівою частиною статей словника) і його поясненням (правою частиною статей словника) відрізняємо від типів зібрань слів лише з реєстром (лівою частиною статей): індексів, словопоказчиків, конкордансів. Наявні класифікації Т.с. враховують такі спільні ознаки реєстру, метамови, будови та функцій словників: 1) мова (одна чи кілька); 2) одиниця реєстру (слово, частина слова, словосполука, модель слова чи словосполуки, поняття); 3) критерії добору одиниць реєстру; 4) обсяг реєстру; 5) упорядкування реєстру; 5) спосіб його пояснення; 4) характер ілюстрацій і коментарів у статтях; 5) сфера використання, адресат; 6) формат представлення, середовище функціонування, умови та спосіб використання.

Література: О. О. Тараненко. Словник // Українська мова: Енциклопедія. Київ, 2007, вид. 3, с.633–634; С. І. Лендау. Словники: мистецтво та ремесло лексикографії, перекл. з англ. О. Кочерга. Київ, 2012, вид.2.

Наталія Сніжко

Металексикографія

Металексикографія (з *грец.* meta – після, за, через і лексикографія), *лінгв.* – лінгвістична дисципліна – теоретична основа лексикографії, яка узагальнює знання про принципи, історію, традиції та інновації укладання